

PIRKANMAAN TALOUS

Toimialojen nykytila ja näkymät

2005

Metalliteollisuus ja kauppa kasvun kärjessä

Pirkanmaan talous on kehittynyt suotuisasti vuoden 2004 ja alkuvuoden 2005 aikana. Kehitys näkyy erityisesti teollisuuden ja kaupan liikevaihdon ripeänä kasvuna.

SISÄLTÖ

- 2 Pirkanmaa
- 3 Teknologiateollisuus
- 5 Metsäteollisuus
- 6 Kemianteollisuus
- 7 Rakentaminen
- 8 Kauppa
- 9 Palvelut
- 10 Informaatiosektori
- 11 Elintarviketeollisuus
Tevanake-teollisuus
Ei-metallisten mineraali-
tuotteiden valmistus
Liikenne
Hyvinvointipalvelut
Majoitus- ja ravitsemisala
- 12 Pirkanmaan seutukunnat

LÄHTEET

- Tilastokeskus, Asiakaskohtainen suhdannepalvelu
- EK:n suhdannebarometri
- Tampereen kauppakamarin ICT-barometri ja jäsenkyselyt
- Pirkanmaan TE-keskus, työvoimatilastot ja klusterianalyysit

Toimialaluokitus
www.tilastokeskus.fi

JULKAISIJAT

- **Pirkanmaan TE-keskus**
www.te-keskus.fi/pirkanmaa
puhelin 010 602 5500
- **Tampereen kauppakamari**
www.tampereenkauppakamari.fi
puhelin (03) 230 0555
- **Tampereen kaupungin elinkeinokeskus**
www.tamperebusiness.com
puhelin 020 711 00
- **Elinkeinoelämän keskusliitto, Tampere**
www.ek.fi
puhelin (03) 213 7712

Kannen kuvat:
Saab Aircraft, Kalmar Industries,
Tampereen teknillinen yliopisto

■ ■ ■ Teollisuudessa kasvu kiihtyi vuoden 2004 viimeisellä neljänneksellä, mutta tasaantui vuoden 2005 alussa. Kasvun tasaantumista huolimatta teollisuuden liikevaihto nousi Pirkanmaalla vuoden ensimmäisellä neljänneksellä 9,4 prosenttia edellisen vuoden vastaava ajankohdasta. Koko maassa vastaava luku oli 4,9 prosenttia.

Kaupan liikevaihto kasvoi Pirkanmaalla 11 prosenttia vuonna 2004. Kasvu tasoittui 1,2 prosenttiin vuoden 2005 ensimmäisellä neljänneksellä. Vuonna 2004 kaupan liikevaihdon kasvu koko maassa oli 4 prosenttia.

Kaikkien toimialojen palkkasumma kasvoi Pirkanmaalla vuoden 2005 ensimmäisellä neljänneksellä 4,9 prosenttia. Koko maan tasolla kasvu on jäänyt hieman Pirkanmaata alhaisemmaksi, 4,3 prosenttiin.

Suhdannenäkymät

Teollisuuden ja rakentamisen hyvän suhdannetilanteen odotetaan pysyvän vuoden 2006 alkuun lähes ennallaan. Tuotanto on edelleen kasvussa ja tilauskirjat ovat normaalia täydempiä.

Suhdanneodotukset ovat Pirkanmaalla kuitenkin jonkun verran maan keskiarvoja heikot. Maakunta näyttäisikin olevan suhdannesyklissä muuta maata edellä. Tilannetta selittää Pirkanmaan metalliteollisuuden rakenne. Pirkanmaalle ja erityisesti Tampereen seudulle on keskittynyt korkean jalostusasteen koneenrakennusteollisuutta, jonka tuotteiden kysyntä vientimarkkinoilla kasvoi vuoden 2004 lopulla erittäin nopeasti.

Tuotannon kasvu näkyi työllisyyden kasvuna ja työttömyyden – tosin hitaana – laskuna. Hidasta laskua selittää se, että yrityksillä on

ollut vapaata kapasiteettia vuosien 2001-2002 ns. minilaman seurauksena.

Myös kaupan ja palveluajalojen suhdannetilanne on hyvä, mutta suhdanteiden odotetaan hieman heikkenevän. Pirkanmaalaisten palveluyritysten odotukset ovat kuitenkin maan keskiarvoja paremmat.

Vienti

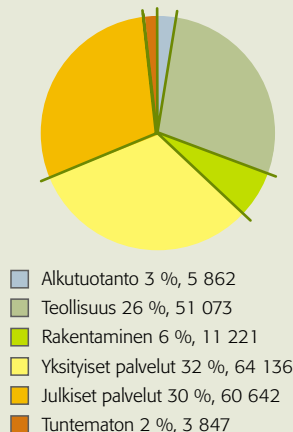
Vuoden 2005 talouskatsaukseen on lisätty metalli-, metsä-, kemian- ja tevanake-teollisuuden viennin kehittymisen seuranta. Näiden toimialojen vienti vuonna 2004 oli 3,4 miljardia euroa, mikä on 33 prosenttia Pirkanmaan koko teollisuuden liikevaihdosta. Koko maassa teollisuuden vienti kääntyi kasvuun vuoden 2004 aikana ja oli voimakkainta vuoden 2004 viimeisellä neljänneksellä, jolloin Pirkanmaalla koko teollisuuden vienti kasvoi 16,7 %, metalliteollisuudessa peräti 40 % vuoden 2003 viimeiseen neljännekseen verrattuna. Vuoden 2005 ensimmäisellä neljänneksellä metalliteollisuuden vienti jatkoi kasvuaan, kasvuvauhti hidastui kuitenkin selvästi.

Metalliteollisuuden välittömän viennin arvo Pirkanmaalla ylitti vuonna 2004 metsäteollisuuden viennin arvon ensimmäisen kerän 1995 alkaneen tarkastelujakson aikana. Pirkanmaalla metalliteollisuuden välittömän viennin arvo vuonna 2004 oli 47,2 prosenttia liikevaihdosta, vahvan alihankkijaverkoston ansiosta välillisesti vielä selvästi suurempi.

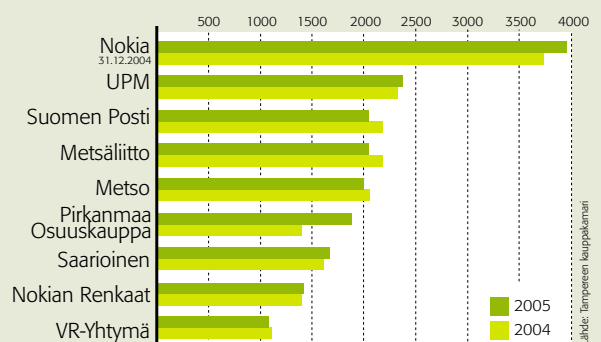
Pirkanmaa

- arvonlisäys/asukas 23 042 € 2003
- asukkaita 464 976 30.12.2004
- työttömyysaste 11,1 % 31.8.2005

TYÖPAIKAT Pirkanmaalla 31.12.2003

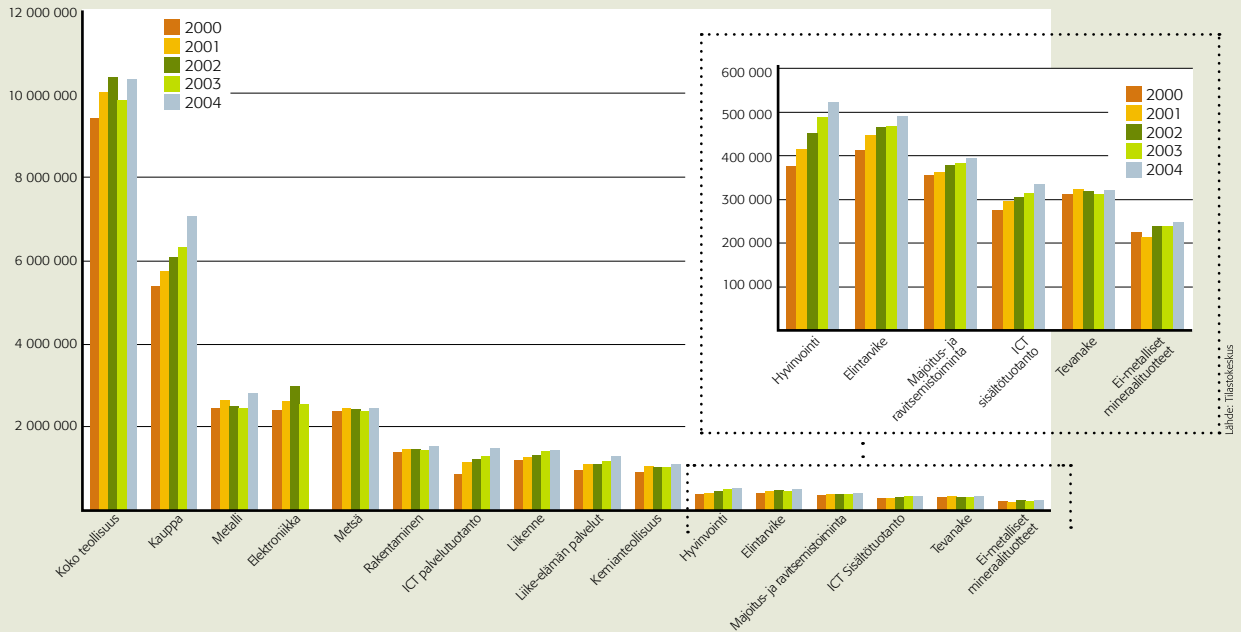
Yli 1 000 henkilöä **TYÖLLISTÄVÄT YRITYKSET** Pirkanmaalla 30.6.2005

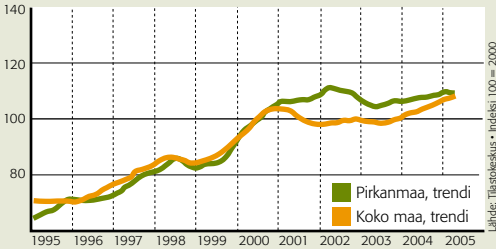
PIRKANMAA 2004

- ASUKKAITA 464 976
- TYÖLLISIÄ 211 500
- LIIKEVAIHTO, kaikki toimialat 22 702 M€
- LIIKEVAIHTO, teollisuus 10 363 M€
- LIIKEVAIHTO, kauppa 7 048 M€

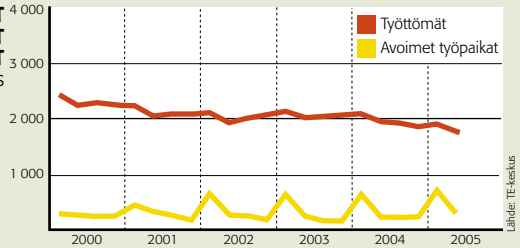
LIIKEVAIHDON KEHITYS
katsauksen toimialat
Pirkanmaa
1 000 €

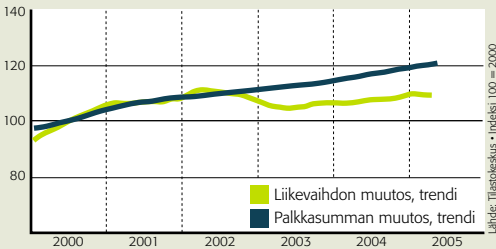
LIIKEVAIHDON KEHITYS
Koko teollisuus

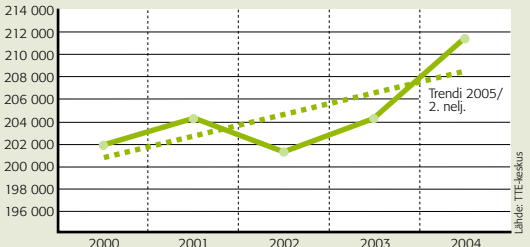
TYÖTTÖMÄT JA AVOIMET TYÖPAIKAT
Koko teollisuus

LIIKEVAIHDON JA PALKKASUMMAN KEHITYKSEN VERTAILU
Koko teollisuus

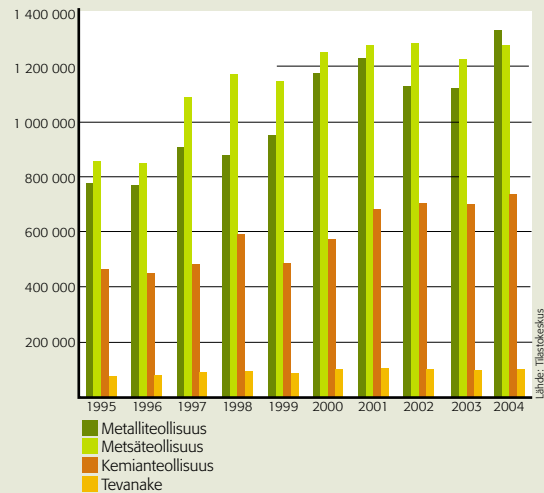
TYÖLLISTEN MÄÄRÄN KEHITYS
Pirkanmaalla

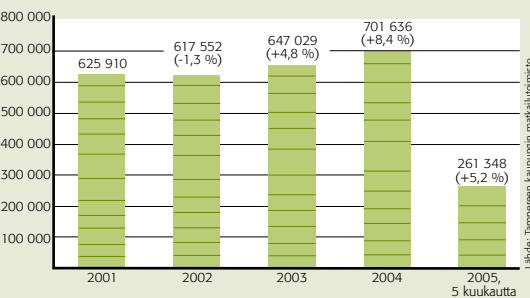
Tampere-Pirkkalan lentoaseman MATKUSTAJAMÄÄRÄN KEHITYS

VIENNIN ARVO
1 000 €

HOTELLIYÖPYMISET
Tampereella

Teknoliateollisuus

Metalli- ja elektroniikkateollisuus

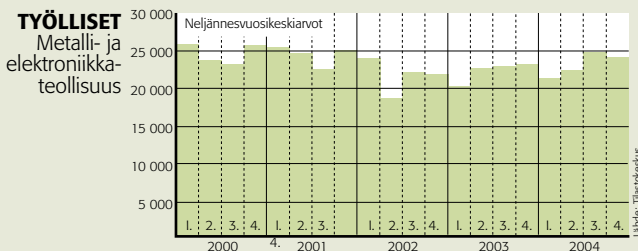
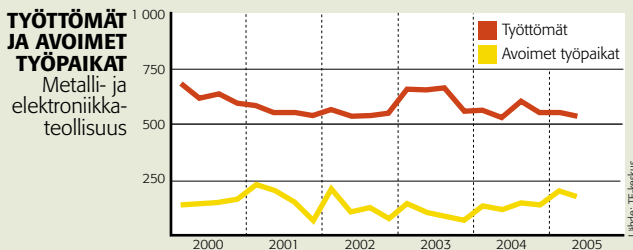
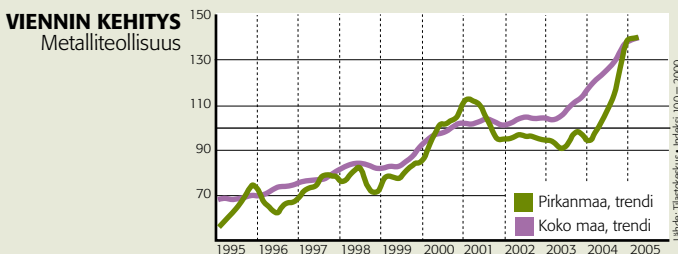
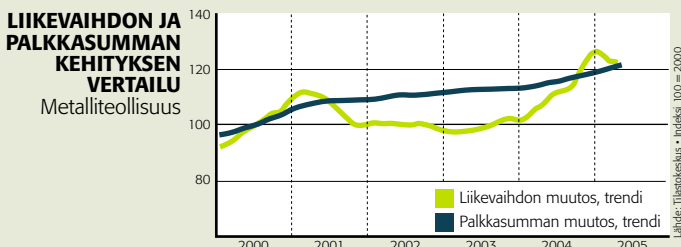
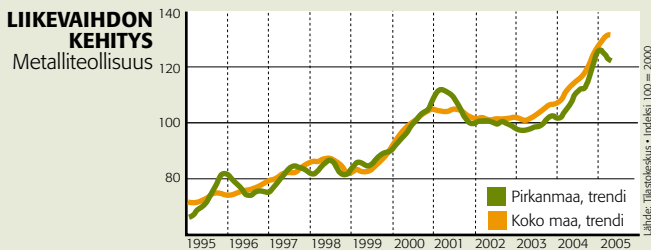
2004 ■ LIIKEVAIHTO, metalliteollisuus 2 811 M€

Tilastokeskus ei julkaise elektroniikkateollisuuden uusimpia liikevaihtolukuja

■ VIENNIN OSUUS LIIKEVAIHDOSTA, metalliteollisuus 47,2 %

■ TYÖLLISIÄ 24 200

■ TOIMIPAIKKOJA, metalliteollisuus 1 061 joulukuun 2004, laskennassa mukana olevat yritykset

■ ■ ■ Metalliteollisuuden, erityisesti koneenrakennusteollisuuden liikevaihto kasvoi Pirkanmaalla nopeasti vuoden 2004 lopulla. Kasvu taitui vuoden 2005 ensimmäisellä neljänneksellä, mutta alan näkymät ovat edelleen hyvät.

Elektroniikkateollisuuden liikevaihto laski vuonna 2003 selvästi, mutta kääntyi 2004 jälleen kasvuun. Alan palkkasumma on kasvanut tasaisesti lähes kymmenen prosentin vauhdilla, 2005 ensimmäisellä neljänneksellä luku oli 9,4 prosenttia. Elektroniikkateollisuus on Pirkanmaalla painottunut vahvasti tuotekehitykseen.

Investoinnit

Metalliteollisuuden investoinnit ovat nousussa useiden vuosien hiljaisen kauden jälkeen. Julkaistut investointisuunnitelmat ovat pääosin korvausinvestointeja, mutta myös tuotantokapasiteetin lisäyshankkeita.

Vienti

Metalliteollisuuden vienti kasvoi Pirkanmaalla vuoden 2004 aikana voimakkaasti, erityisesti vuoden viimeisellä neljänneksellä. EK:n suhdannebarometrin mukaan vienti on hidastunut kesän aikana, mutta sen odotetaan vauhdittuvan syksyllä.

Työmarkkinat

Työllisten määrä on toimialalla kasvanut tasaisesti vuosien 2001-2002 "minilamasta" lähtien. Yritykset ovat lisänneet henkilökuntaansa myös alkuvuonna 2005. Henkilökunnan määrän odotetaan pysyvän nykytasolla lähikuukaudet. Yritysten mukaan rekrytointia haittaa pula ammattitaitoisesta työvoimasta, muun muassa koneistajista.

Liikevaihdon ja palkkasumman kehityksen vertailu kertoo, että alan yritysten kannattavuus laski vuosien 2001-2002 aikana.

Suhdannenäkymät ja tulevaisuus

Metalliteollisuuden suhdannetilanteen odotetaan pysyvän hyvänä, vaikka lähiajan suhdanneodotukset ovatkin heikentyneet.

Tulevaisuus näyttää myönteiseltä korkeaa suunnittelu- ja valmistusosaamista vaativilla osa-alueilla. Nousevia liiketoimintalueita ovat muun muassa materiaalitekniikka, optoelektroniikka sekä teknoliateollisuuden palveluliiketoiminta, esimerkiksi etävalvontapalvelut. Pk-yritysten tuotantoverkostojen kehittäminen on tärkeää suurten yritysten vähentäessä suorien toimittajakontaktien määrää. Verkostojen kehittämisessä avainasemassa ovat uudet järjestelmätoimittajan tasoiset yritykset ja uudet toimintamallit.

- korkeatasoinen tuotekehitys ja valmistuslogistiikka
- vahva alihankinta- ja yhteistyöverkosto
- länsieurooppalaiseen hintatasoon verrattuna kohtuuhintaisen työvoiman saatavuus ja pysyvyys

Onhan täällä vahvat perinteet, mutta haastajia riittää. Myös omat yksiköt Ranskassa, Brasiliassa ja Kiinassa haastavat meidät koko ajan, joten meidän on pakko pysyä kustannusmielessä hermolla ja osoittaa, että täällä syntyy sellaista lisäarvoa, jota ei muualla synny.

Meidän insinööriaitomme – suunnittelutaito ja osto-osaminen – on täällä. Ei tällaisen osaamispaketin vieminen uuteen ympäristöön ihan hetkessä tapahdu.

Heikki Järvinen, toimitusjohtaja
Metso Minerals (Tampere) Oy

Metsäteollisuus

Puu- ja paperiteollisuus, kustannus- ja kirjapainotoiminta

■ ■ ■ Metsäteollisuuden liikevaihto kasvoi Pirkanmaalla vuoden 2004 aikana tasaisesti. Kasvuvauhti tasaantui noin prosentin luokkaan vuoden 2005 ensimmäisellä neljänneksellä. Kesän pitkä työtaistelu paperiteollisuudessa tulee näkymään voimakkaana laskuna koko vuoden liikevaihtoluvuissa.

Metsäteollisuuden palkkasumma on ollut Pirkanmaalla tasaisessa kasvussa vuoden 2002 viimeisestä neljänneksestä lähtien. Se kasvoi 3,2 prosenttia vuoden 2005 ensimmäisellä neljänneksellä 2004 ensimmäiseen neljännekseen verrattuna. Koko maan tasolla metsäteollisuuden palkkasumma on kasvanut hieman Pirkanmaata hitaammin. Liikevaihdon kasvua nopeampi palkkasumman kasvu tuntuu yritysten kannattavuuden heikkenemisenä.

Investoinnit

Metsäteollisuuden investoinnit Suomessa ja Pirkanmaalla ovat erittäin vähäisiä. Erityisesti paperiteollisuus keskittää investointinsa kasvaville markkina-alueille ja uusien raaka-ainelähteiden lähelle.

Myöskään graafisella alalla ei ole odotettavissa merkittäviä investointeja. Alalla on ylikapasiteettia, joka näkyy kovana hintakilpailuna.

Vienti

Metsäteollisuuden viennin kasvu pysähtyi 2000-luvun alussa ja on sen jälkeen pysynyt Pirkanmaalla lähes samassa tasossa. Vuoden 2005 ensimmäisellä neljänneksellä viennin arvo kasvoi 2,0 prosenttia vuoden 2004 ensimmäiseen neljännekseen verrattuna.

Työmarkkinat

Metsäteollisuuden työllisten määrä Pirkanmaalla nousi vuoden 2004 aikana vuoden 2003 lukujen tasolle alkuvuoden selvän laskun jälkeen. Työttömien työnhakijoiden määrä on alalla laskenut tasaisesti koko 2000-luvun.

Suhdannenäkymät ja tulevaisuus

Paperiteollisuuden kesän 2005 työseisauksen vuoksi sekä puu- että paperiteollisuuden suhdannetilanne on poikkeuksellinen. Syksyn aikana tilanne palautunee normaaliksi. Yleisen suhdannekuvan odotetaan hieman vahvistuvan loppuvuodesta.

Mekaanisessa metsäteollisuudessa raaka-aineen heikko saatavuus ja tiukka kilpailu on ajanut yrityksiä toiminnan sopeuttamiseen.

Pitkällä tähtäyksellä puu- ja paperiteollisuuden tuotantomäärät eivät Pirkanmaalla kasva nykyisestä joitakin erikoistuotteita lukuunottamatta. Alan kilpailukykyyn kannalta merkittäviä tekijöitä ovat uusien toimintamallien, muun muassa työehtojen paikallisen sopimisen kehittäminen.

- palveluiden merkitys kilpailutekijänä kasvaa
- ympäristöasioiden kokonaisvaltainen osaaminen
- kustannusten hallinta: työvoima, kuljetukset, energia, raaka-aineet ja kemikaalit

/// Metsiemme vuotuinen kasvu on täydessä käytössä, joten kapasiteetin kasvattamista uusilla investoinneilla tuskin nähdään, mutta tehostamisinvestoinnit kyllä jatkuvat.

Koska sijaitsemme kauempana päämarkkinoista kuin kilpailijat, meille merkittävää on logistiikan tehokkuus, esimerkiksi se, miten hallitaan ympäristösäännökset, tuleeko niistä rajoitteita kuljettamiselle.

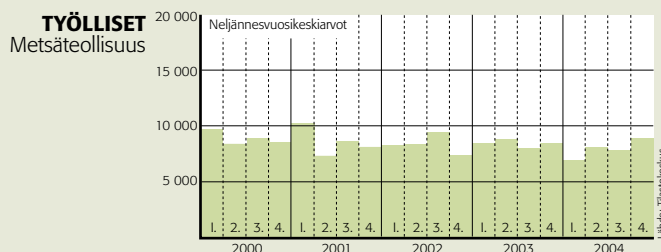
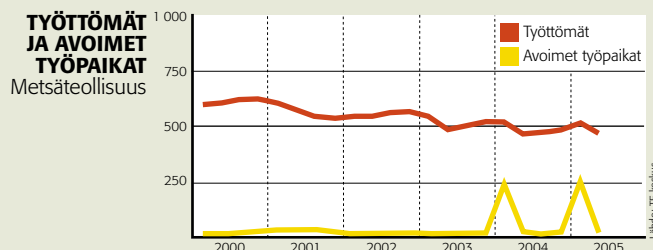
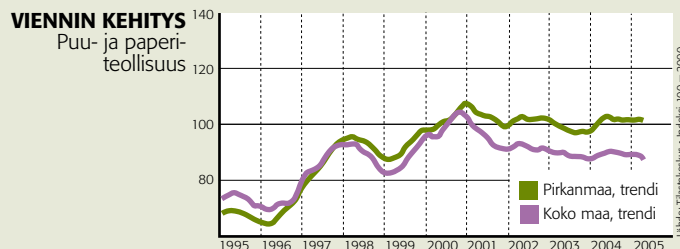
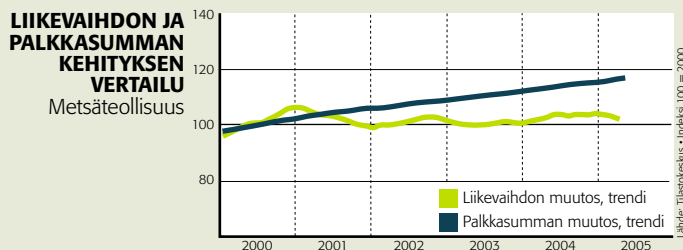
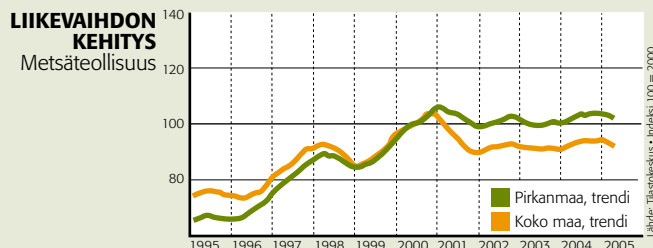
Lasse Wikström, tehtaanjohtaja
M-real Tako Board

2004 ■ **LIKEVAIHTO 2 467 M€**

■ **VIENNIN OSUUS LIKEVAIHDOSTA 51,7 %**

■ **TYÖLLISIÄ 8 900**

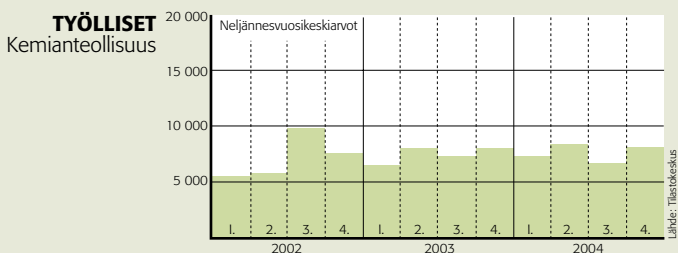
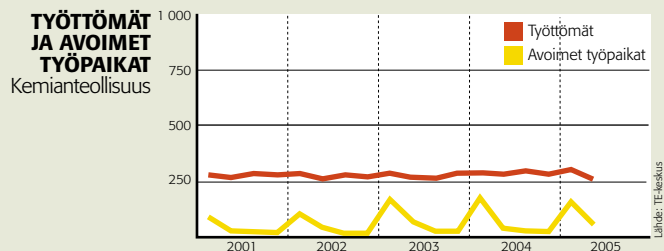
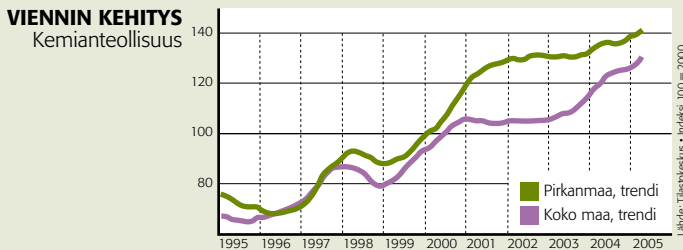
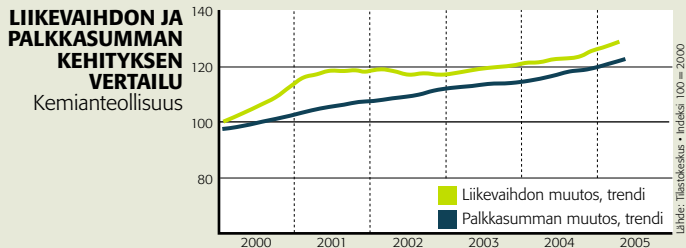
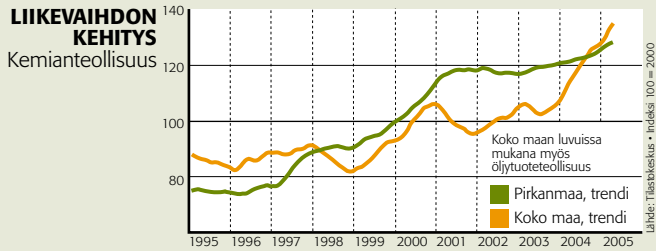
■ **TOIMIPAikkoja 600 joulukuun 2004**

Kemianteollisuus

Kemikaalien sekä kumi- ja muovituotteiden valmistus

- 2004 ■ LIIKEVAIHTO 1 116 M€**
■ VIENNIN OSUUS LIIKEVAIHDOSTA 54 %
■ TYÖLLISIÄ 7 900
■ TOIMIPAIKKOJA 159 joulukuu 2004

■ ■ ■ Koko toimialan liikevaihto kaksinkertaistui Pirkanmaalla vuosien 1995-2003 välisenä aikana. Kemiakaalien valmistuksen liikevaihto laski vuoden 2003 kolmannelta neljänneksestä lähtien, mutta lähti nousuun vuoden 2005 ensimmäisellä neljänneksellä. Kumi- ja muovituotteiden valmistuksen liikevaihto kasvoi vuoden 2004 eri vuosineljänneksillä 9,4-15,2 prosenttia, kasvu tasoittui vuoden 2005 ensimmäisellä neljänneksellä 2,6 prosenttiin.

Investoinnit

Toimiala on investoinut 2000-luvulla suhteellisen tasaisesti. Tällä hetkellä ei suuria investointeja ole käynnissä.

Kumiteollisuudessa alan selvästi suurin toimija Nokian Renkaat Oyj on panostanut voimakkaasti Venäjän markkinoille rakentamalla tehtaan Pietariin. Samaan aikaan yritys on investoinut tuotantoon ja logistiikkaan myös Pirkanmaalla.

Vienti

Toimialan vienti on kehittynyt Pirkanmaalla 2000-luvulla muuta maata nopeammin. Se kasvoi ripeästi vuonna 2004, mutta kääntyi 1,8 prosentin laskuun vuoden 2005 ensimmäisellä neljänneksellä.

Työmarkkinat

Työllisten määrä on pysynyt suhteellisen vakaana huolimatta liikevaihdon kasvusta. Liikevaihto/henkilö on kasvanut erityisesti kumiteollisuudessa. Muoviteollisuudessa Perlos Oyj on ilmoittanut lopettavansa toimintansa Pirkanmaalla Ylöjärvellä vuoden 2006 alussa. Tämä tulee näkymään alan työllisyysluvuissa, vaikka näyttää siltä, että valtaosa irtisanottavista työllistyy muille aloille suhteellisen nopeasti. Yrityksen palveluksessa on ollut 12 prosenttia toimialan työvoimasta.

Suhdannenäkymät ja tulevaisuus

Pirkanmaalla on pääosa Suomen kumiteollisuudesta, muutoin ala maakunnassa on varsin heterogeeninen. Kumiteollisuus on keskittynyt Nokialle ja Vammalan seudulle, jossa on myös alan tutkimustoimintaa. Ylä-Pirkanmaalle on syntynyt muoviteollisuuden keskittymä.

Materiaalien, muun muassa nano- ja biomateriaalien kehitys on koko toimialan kehityksessä avainasemassa. Kilpailu on globaalia ja kiristyy edelleen, joten kapeiden erikoisalueiden löytäminen on tärkeää. Tulevaisuuden kannalta öljyraaka-aineen saatavuus ja hinta ovat merkittäviä.

- verkostoituminen erityisesti kansainvälisesti
- asiakslähtöisyys ja kiinteä integroituminen asiakkaiden prosesseihin
- tuotannon tehostaminen ja raaka-aineiden hintakehitys

” Isojen ketjujen toimittajiksi on tämän kokoisen yrityksen vaikea päästä, mutta yksittäisille asiakkaille ja pienille ketjuille meillä on iso tahtotasolla joustava ja hyvä toimittaja. Hyvillä tuotteilla me kyllä pärjäämme. ”

Jorma Laitinen, toimitusjohtaja
 Fintex-Tetrakem Oy

Rakentaminen

Asunto- ja toimialarakentaminen, maa- ja vesirakentaminen

■ ■ ■ Rakentamisen liikevaihto on Pirkanmaalla kasvanut vuoden 2004 alusta lähtien. Kasvu vuoden 2005 ensimmäisellä neljänneksellä oli 6,4 prosenttia. Liikevaihto on kasvanut hivenen palkkasumman kasvu nopeammin.

Väestönkasvu ja ikärakenteen muutos pitävät asuntorakentamisen vilkkaana Tampereen kaupunkiseudulla. VTT arvioi rakentamistarpeeksi lähivuosina noin 3 000 asuntoa vuodessa. Vuoteen 2025 mennessä lasketaan kaupunkiseudulla tarvittavan noin 55 000 uutta asuntoa. Myös korjausrakentamisen tarve kasvaa 1970- ja 1980-luvuilla rakennetun asutokannan vanhentuuessa.

Kauppa rakentaa lähivuosina merkittävästi uutta tilaa. Rakenteilla ja suunnitteilla olevien hankkeiden kokonaisala on noin 900 000 kerrosneliometriä.

Työmarkkinat

Työllisten määrä on viime vuodet pysynyt tasaisena ja työttömien määrä on laskenut. Joka toinen rakennusyritys kertoo kärsivänsä ammattitaitoisen työvoiman puutteesta.

Suhdannenäkymät ja tulevaisuus

Uusien asuntojen tarpeesta johtuen alan kasvu jatkuu vakaana, mikäli kunnat pystyvät tarjoamaan riittävästi tontteja. Työvoiman saatavuuden lisäksi alan kasvun esteenä on kaavoituksen hitaus ja kaavoihin liittyvien valitusten pitkä käsittelyaika. Alalla jopa kiusantekona koettavat valitukset siirtävät hankkeiden toteuttamista vuosilla, mikä saattaa näkyä muun muassa menetettyinä työpaikkoina ja asuntojen hintojen nousuna.

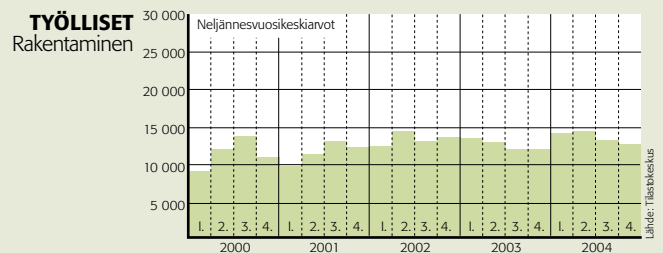
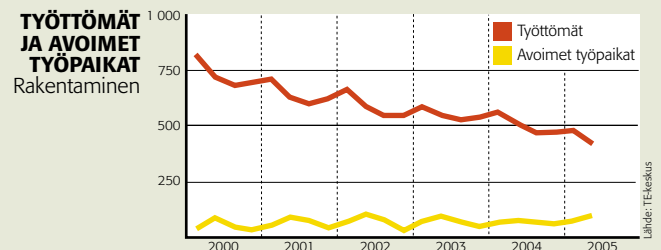
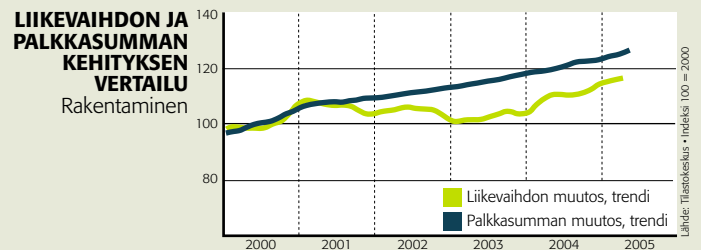
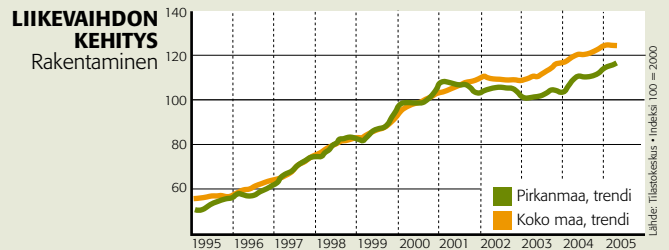
Alalla tarvitaan useiden toimialojen ja koulutustaustaltaan erilaisten työntekijöiden panosta. Toimihenkilötasolla sekä rakennesuunnittelijoista että työmaita johtavista tuotantoinsinööreistä on pulaa. Näillä aloilla työvoiman poistuma eläkkeelle on suurempi kuin valmistuvien määrä.

- rakennusala tehtävä houkuttelevaksi nuorille
- asennemuutos alan sisällä, yhdessä tekemisen kehittäminen. Koko ala yhdessä leirissä palvelemaan asiakasta
- kaavoitus ja valitusten käsittely nopeammaksi

/// Tuntuu siltä, että toistaiseksi alan toimijoiden ainoa yhteinen kieli on euro, ei osata keskustella muusta kuin hinnasta. ///

Jukka Terhonen, toimitusjohtaja
Rakennustoimisto Palmberg Oy

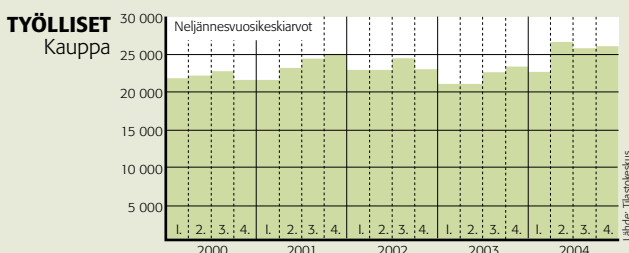
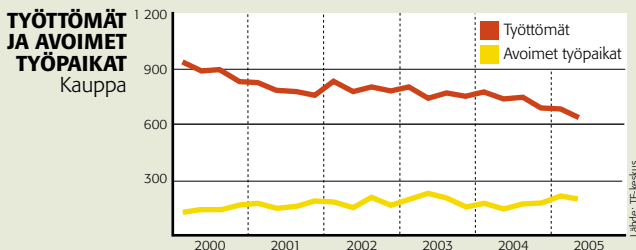
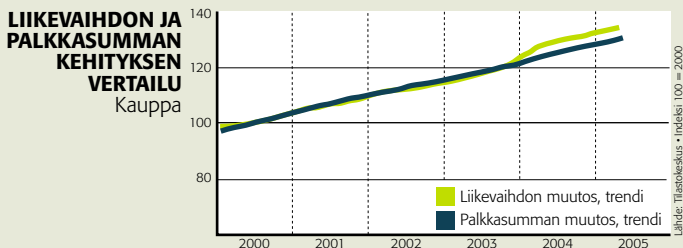
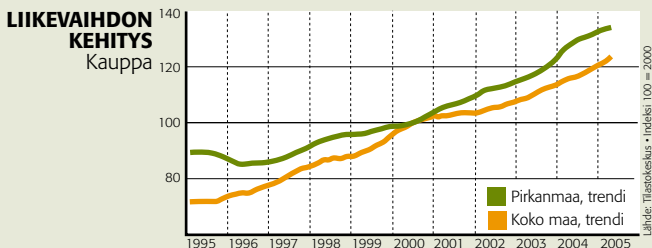
2004 ■ LIIKEVAIHTO 1 530 M€
■ TYÖLLISIÄ 12 900
■ TOIMIPAIKKOJA 2 517 joulukuun 2004

Kauppa

Tukku- ja vähittäiskauppa

2004 ■ LIIKEVAIHTO 7 048 M€
■ TYÖLLISIÄ 26 000
■ TOIMIPAIKKOJA 4 779 joulukuu 2004

/// Kun tarkastellaan kotitalouksien kulutusmenojen rakennetta, havaitaan, että elintarvikkeisiin ja juomiin käytetty osuus tuloista on laskenut samalla kun kotitalouksien käytössä olevat tulot ovat kasvaneet. Kodin kalusteet, koneet ja tarvikkeet ovat pitäneet osuutensa samana. Vaatteiden ja jalkineiden osuus on kymmenessä vuodessa pudonnut puoleen.

Asuminen ja energia ovat kulutusmenojen suurin kasvattaja, myös liikenteen osuus on kasvanut. Tietoliikenne ei vielä volyyminä ole iso, mutta se on tuplannut 10 vuoden aikana osuutensa. **///**

Timo Mäki-Ullakko, talousjohtaja
Pirkanmaan Osuiskauppa

■ ■ ■ Vuonna 2004 kaupan liikevaihto kasvoi Pirkanmaalla noin 11 prosenttia. Koko maassa vastaava luku oli 4 prosenttia. Kasvu on kohdistunut vähittäiskaupassa joillekin erikoiskaupan aloille, muun muassa rakennus- ja sisustustarvikkeisiin sekä kodinkoneisiin ja viihde-elektronikkaan.

Tämän vuoden ensimmäisellä neljänneksellä kasvu tasoittui Pirkanmaalla 1,2 prosenttiin. Kevään ja kesän aikana myynnin kehitys näyttää jatkuneen samalla tasolla. Loppuvuodesta sen arvioidaan vähän hidastuvan. Päivittäistavarakaupassa käydään voimakasta hintakilpailua, alan hintakehitys on lievässä laskussa.

Kaupan palkkasumma on kasvanut tasaisesti vuodesta 1996 lähtien. Vuoden 2005 ensimmäisellä neljänneksellä kasvu oli 4,3 prosenttia.

Investoinnit

Vähittäiskauppa rakentaa Pirkanmaalla paljon, suunnitteilla tai rakenteilla on uusia, suuria yksiköitä sekä Tampereella että kaikissa sen naapureissa. Suuryksiköiden rakentamista perustellaan kaupunkiseudun asukasmäärän ja ostovoiman kasvulla sekä maakunnan keskeisellä sijainnilla.

Suurten keskusten lisäksi kauppa rakentaa ja peruskorjaa pienempiä yksiköitä eri puolilla maakuntaa.

Työmarkkinat

Kaupan liikevaihdon kasvu ja uusien yksiköiden perustaminen näkyvät alan työvoiman kasvuna. Työttömien määrä on laskenut selvästi.

Päivittäistavarakaupalla ei ole ongelmia työvoiman saannissa, mutta erityisesti erikoiskauppa sanoo joutuvansa itse koulutamaan henkilökuntansa, koska tarjolla oleva koulutus ei täysin vastaa työvoimatarpeita.

Suhdannenäkömät ja tulevaisuus

Kaupan suhdannetilanne on hieman normaalia parempi, mutta sen odotetaan hieman heikkenevän. Vaikka kaikki kaupan julkistetut rakennushankkeet eivät ehkä toteudu suunnitelluissa aikatauluissa, tulee kilpailu asiakkaista kiristymään uusien yksiköiden valmistuttua. Uusien, kuntakeskusten ulkopuolelle rakennettavien yksiköiden pelätään heikentävän keskustojen palveluvalikoimaa.

Päivittäistavarakaupassa laskevat hinnat ja kohoavat henkilöstökustannukset rasittavat kannattavuutta. Päivittäistavarakaupan rakennejärjestelyjen vaikutus Pirkanmaalla esimerkiksi kaupan yksiköiden lukumäärään ei vielä ole näkyvissä.

- **kustannustehokas toimintamalli, kyky vastata hintakilpailuun**
- **kilpailu keskeisistä liikepaikoista**
- **osaava ja sitoutunut henkilöstö**

Palvelut liike-elämälle

Mm. sijoitus- ja kehitysyhtiötoiminta, pankit, tietojenkäsittely, tilintarkastus-, lakiasiain- ja mainospalvelut, tekniset palvelut, henkilöstövuokrauspalvelut, kiinteistöpalvelut, liikkeenjohdon konsultointi

Liike-elämän palveluiden liikevaihdon kasvu on jatkunut tasaisena vuoden 2002 toisesta neljänneksestä lähtien. Tammi-maaliskuussa 2005 kasvu oli 7,8 prosenttia edellisen vuoden vastaavaan aikaan verrattuna. Toimialan palkkasumma kasvoi samassa ajassa selvästi enemmän, 10,1 prosenttia.

Ala kasvaa muun muassa yritysten ulkoistaessa ydintoimintoihinsa kuulumattomia tehtäviä.

Voimakkaasti kasvava alue on henkilöstövuokrauspalvelut. EK:n työvoimatiedustelun 2004 mukaan vuokratyövoiman osuus Pirkanmaalla on selvästi suurempi kuin maassa keskimäärin. Vuokratyöntekijöiden osuus yritysten omaan henkilöstömäärään suhteutettuna oli syksyllä 2004 Pirkanmaalla 3,5 prosenttia, kun se koko maassa oli 2,3 prosenttia. 22 prosentilla Pirkanmaan yrityksistä oli vuokratyövoimaa. Suhteellisesti eniten vuokratyövoimaa on rakentamisessa ja palveluissa.

Työmarkkinat

Työllisten määrä toimialalla on 2000-luvulla pysynyt vuositasolla varsin tasaisena, mutta on viime vuosina vaihdellut selvästi eri vuosineljänneksillä. Työttömien määrä on laskenut tasaisesti, avointen työpaikkojen määrä ylitti tämän vuoden alussa työttömien määrän. Alalla on paljon pieniä, muutaman hengen yrityksiä, joissa sekä rekrytointi- että irtisanomiskynnys on isoja yrityksiä alhaisempi. Tämä näkyy tilastoissa avointen työpaikkojen määrän vaihteluna. Toinen vaihtelua selittävä tekijä on vuokratyövoiman kysynnän kasvu, erään arvion mukaan 40 prosenttia avointen työpaikkojen kasvusta johtuu vuokraustoiminnan lisääntymisestä. Sama työpaikka voi olla useamman vuokrausfirman avoimeksi julistama.

Suhdannenäkymät ja tulevaisuus

Heterogeenisen toimialan suhdannenäkymät ovat myönteiset. Pirkanmaalla palveluyritysten suhdanneodotukset ovat koko maan keskiarvoa paremmat.

Toimialan pirkanmaalaiset yritykset ovat varsin pieniä ja paikallisesti toimivia. Kasvu edellyttäisi muun muassa asiakaskunnan voimakasta laajentamista maakunnan ulkopuolelle.

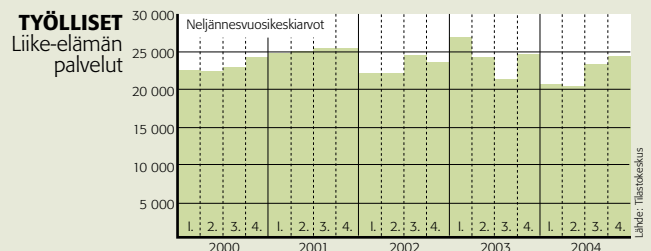
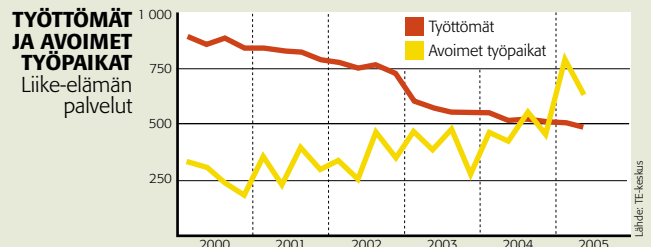
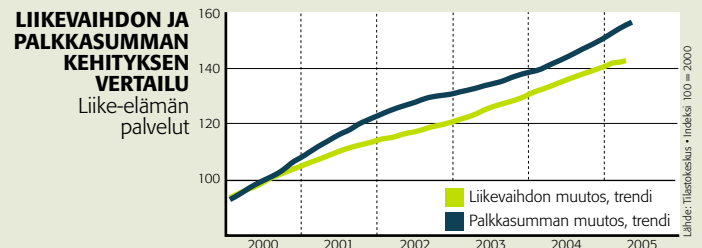
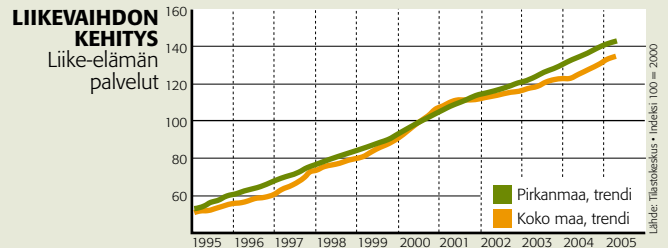
Jotkin toimialan osa-alueet kärsivät työvoimapulasta. Esimerkiksi tili- ja insinööri-toimistot kertovat, etteivät ne saa ammattikorkeakouluista riittävän ammattitaitoista työvoimaa.

Useilla osa-alueilla on odotettavissa muutoksia arvoketjuissa. Muun muassa asiantuntijapalvelut siirtyvät lähemmäksi loppuasiakasta, sähköinen liiketoiminta kehittyä ja peruspalveluja automatisoidaan. Kansainväliset liiketoimintatavat ja organisaatiokenteet tuovat muutoksia toimintatapoihin yritysten kansainvälisyydessä.

Toiminnan kehittyessä kansainvälisen markkinoinnin, taloushallinnon, tietotekniikan, henkilöstöhallinnon, juridiikan ja liikkeenjohdon ylemmän korkeakoulututkinnon tai tutkijakoulutuksen saaneet ylemmät toimihenkilöt tulevat olemaan kysytyjä. Supistuvina alueina nähdään monet perinteiset, vähän lisäarvoa tuottavat matalan asiantuntemuksen palvelut, jotka muuttuvat sähköisiksi tai tuotetaan muualla.

- aktiivinen verkostoituminen
- asiantuntijuuden ja jalostusasteen nostaminen
- vahvat ratkaisumallit, tuotteet tai palvelut

2004 ■ LIIKEVAIHTO 1 296 M€
■ TYÖLLISIÄ 24 300
■ TOIMIPAIKKOJA 3 575 joulukuun 2004

/// Tämä vuosi on selvästi parempi kuin kaksi edellistä. Nyt löytyy enemmän yrityksiä, jotka haluavat tehdä ja tekevät tavoitteellista markkinointiviestintää ja mainontaa. ///

Ari Kujala, toimitusjohtaja
 Imageneering Oy

Informaatiosektori

Palvelutuotanto: tietojenkäsittelypalvelut, tietoliikenne sekä viihde-elektronikan, tietokonelaitteistojen ja tietoliikennevälineiden tukkukauppa

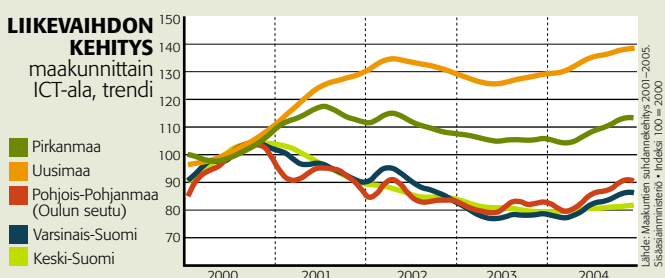
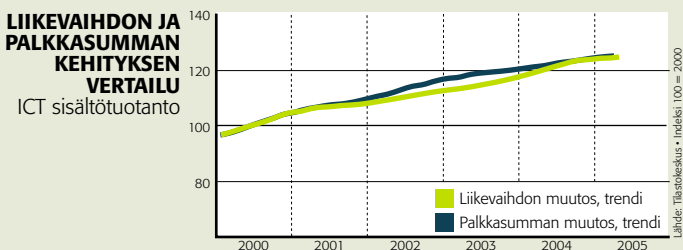
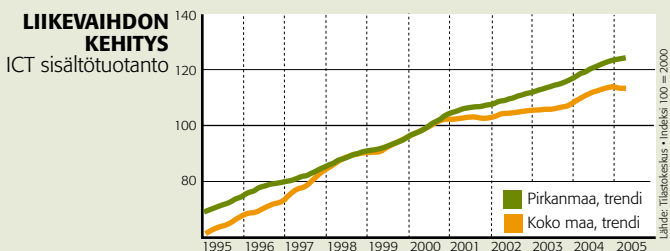
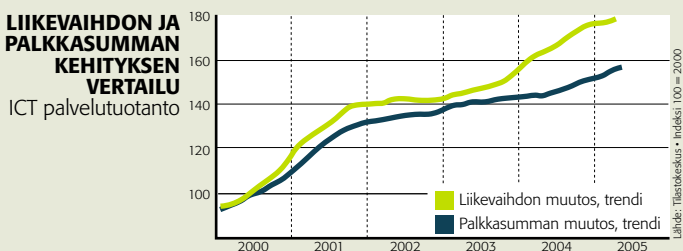
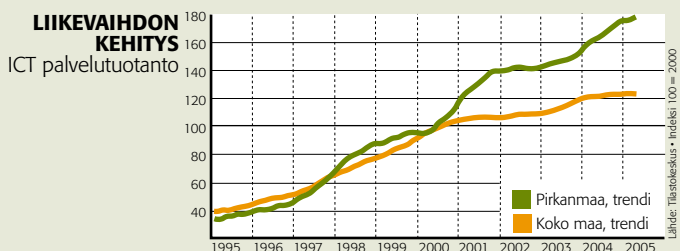
Sisältötuotanto: kustantaminen, liikkeenhoidon konsultointi, mainos- ja viestintäpalvelut, radio-, tv- ja elokuvatuotanto sekä uutistoimistot
(Sektorin toimialat sisältyvät myös muihin toimialoihin, muun muassa kauppa, liikenne ja liike-elämän palvelut -toimialoihin.)

2004 ■ LIIKEVAIHTO, ICT palvelutuotanto 1 460 M€

■ **LIIKEVAIHTO, ICT sisältötuotanto 336 M€**

■ **TOIMIPAIKKOJA, ICT palvelutuotanto 606 joulukuun 2004**

■ **TOIMIPAIKKOJA, ICT sisältötuotanto 736 joulukuun 2004**

■ ■ ■ Sekä ICT-palvelutuotanto että ICT-sisältötuotanto ovat Pirkanmaalla kasvaneet tasaisesti koko 2000-luvun. Vuoden 2005 ensimmäisellä neljänneksellä palvelutuotannon kasvu oli 6,4 prosenttia ja sisältötuotannon 3,9 prosenttia edellisen vuoden vastaavaan jaksoon verrattuna. Kummallakin osaluueella liikevaihdon kasvu on ollut Pirkanmaalla nopeampaa kuin koko maassa.

Sisältötuotannon palkkasumma on seurannut liikevaihdon kasvua. Vuoden 2005 ensimmäisellä neljänneksellä kasvu oli 3,4 prosenttia. Palvelutuotannossa liikevaihto kasvoi vuonna 2004 selvästi palkkasummaa nopeammin. Vuoden 2005 ensimmäisellä neljänneksellä palkkasumma kasvoi 6,7 prosenttia viime vuoden vastaavaan neljännekseen verrattuna.

Työmarkkinat

Heterogeenisellä toimialalla työmarkkinatilanne vaihtelee osaluueesta toiseen. Esimerkiksi tietoliikenteessä operaattorit ovat vähentäneet henkilöstöä sekä irtisanomisilla että ulkoistamalla esimerkiksi verkkojen rakennus- ja ylläpitotoimintoja. Tietojenkäsittelyalan yritykset ovat kasvaneet asiakasyritysten ulkoistaessa IT-järjestelmiensä ylläpitoa ja kehittämistä.

Suhdannenäkymät ja tulevaisuus

Kauppakamarin elokuussa 2005 toteutetun ICT-barometrin mukaan alan yritykset odottavat suhdanteiden kehittyvän edelleen myönteisesti. 90 prosenttia vastajista odottaa suhdanteiden paranevan tai pysyvän samalla tasolla alkuvuoteen 2005 verrattuna.

Henkilöstömäärä ICT-alan yrityksissä on Pirkanmaalla kasvanut vuoden 2005 aikana ripeämmin kuin muualla Suomessa. Lähes 40 prosenttia vastanneista kertoo henkilöstömääränsä kasvavan myös loppuvuonna. Varsinkin vuoden 2005 alussa yrityksillä oli ongelmia ammattitaitoisen henkilöstön saatavuudessa.

Tietojenkäsittelypalveluissa Pirkanmaan vahvoja alueita ovat muun muassa langattomaan kommunikaatioteknologiaan liittyvien ohjelmistotuotteiden sekä koneenrakennuksen ohjaus- ja automaatiojärjestelmien kehittäminen. Lupaavia ovat myös sähköisten palvelujen kehittäminen, terveysteknologia ja tietoturvaan liittyvä liiketoiminta.

Alan työllisyyden uhkana on ohjelmistokehityksen perustan siirtyminen halvemmän kustannustason maihin.

- korkea koulutustaso
- asiakkaan tarpeiden ymmärtäminen
- ammattimainen liikkeenjohto

En sano globalisaatiota uhaksi. Se on tosiasia, joka täytyy ottaa huomioon liiketoiminnassa. Meidän täytyy keskittyä omiin vahvuksiin: siihen, että olemme lähellä asiakasta, teemme asiakkaan kanssa hyvää yhteistyötä ja pidämme oman kustannustason kurissa.

Hannu Meskanen, toimitusjohtaja
Plenware Group

Elintarviketeollisuus

Elintarvikkeiden ja juomien valmistus

2004 ■ LIIKEVAIHTO 491 M€
■ **TYÖLLISET 6 800** (Elintarvike- ja tevanake-teollisuus yhteensä)
■ **TOIMIPAIKKOJA 149** joulukuu 2004

■■■ Elintarviketeollisuuden liikevaihto on Pirkanmaalla kasvanut hitaasti, vuoden 2005 ensimmäisellä neljänneksellä kasvu oli noin prosentin luokkaa. Vuodesta 2001 jatkunut palkkasumman kasvu kääntyi 3,3 prosentin laskuun vuoden 2005 ensimmäisellä neljänneksellä.

Alan työttömyys on laskenut tasaisesti koko 2000-luvun.

Elintarvike- ja tevanake-teollisuudessa työllisten määrä ei ole kahteen vuoteen muuttunut.

Toimialan kehitykseen vaikuttavat lisääntynyt kansainvälinen kilpailu ja kulttuurin muutokset.

Tevanake

Tekstiilien, vaatteiden, nahkatuotteiden ja jalkineiden valmistus

2004 ■ LIIKEVAIHTO 321 M€
■ **VIENNIN OSUUS LIIKEVAIHDOSTA 30,9 %**
■ **TOIMIPAIKKOJA 468** joulukuu 2004

■■■ Tevanake-alojen liikevaihto on kasvanut vuoden 2003 notkahduksen jälkeen vuoden 2004 ensimmäisestä neljänneksistä lähtien. Vuoden 2004 viimeisellä neljänneksellä kasvua kertyi 2,1 prosenttia ja vuoden 2005 ensimmäisellä neljänneksellä 1,0 prosenttia edellisvuoden vastaavaan neljännekseen verrattuna.

Tevanake-toimialalla palkkasumma on noussut 3,2 prosenttia. Palkkasumma laski vuonna 2003 liikevaihtoa enemmän. Sen jälkeen sekä palkkasumma että liikevaihto ovat kasvaneet samassa tahdissa.

Tekstiilien-, vaatteiden-, nahkatuotteiden sekä kenkien viennin kasvu 2004 ensimmäisellä puoliskolla on tasaantunut. Vuoden viimeisellä neljänneksellä vienti nousi 0,2 prosenttia ja vuoden 2005 ensimmäisellä neljänneksellä 0,8 prosenttia edellisen vuoden lukuihin verrattuna.

Ei-metallisten mineraali- tuotteiden valmistus

Lasinjalostus, rakennusaineteollisuus, elementtiteollisuus

2004 ■ LIIKEVAIHTO 246 M€
■ **TOIMIPAIKKOJA 112** joulukuu 2004

■■■ Ei-metallisten mineraalituotteiden valmistuksen liikevaihtosumma on vuoden 2004 positiivisen kehityksen jälkeen kääntynyt 3,1 prosentin laskuun vuoden 2005 ensimmäisellä neljänneksellä edellisen vuoden vastaavaan verrattuna.

Alan palkkasumma oli hienoisessa laskussa vuonna 2004, mutta lasku on kääntynyt 1,3 prosentin kasvuksi vuoden 2005 ensimmäisellä neljänneksellä. Toimialan kehitys on pitkälti riippuvainen rakennusalan kehityksestä.

Liikenne

Maa-, vesi- ja ilmaliikenne, liikennettä palveleva toiminta, posti- ja teleliikenne

2004 ■ LIIKEVAIHTO 1 410 M€
■ **TYÖLLISET 12 300**
■ **TOIMIPAIKKOJA 1 870** joulukuu 2004

■■■ Liikenteessä liikevaihto on kasvanut koko 2000-luvun. Kasvu tasaantui vuonna 2004, mutta kääntyi uudelleen nousuun vuoden 2004 viimeisellä neljänneksellä. Vuoden 2005 ensimmäisellä neljänneksellä alan liikevaihto kasvoi 1,7 prosenttia edellisvuoden vastaavaan aikaan verrattuna.

Liikenteen palkkasumman kehitys on Pirkanmaalla ollut muuttaman prosentin kasvussa. Vuoden 2005 ensimmäisellä neljänneksellä kasvu oli 3,5 prosenttia vuoden 2004 vastaavaan jaksoon verrattuna.

Alan työllisten määrä kasvoi loppuvuonna 2004 jonkin verran. Samaan aikaan työttömien määrä laski selvästi.

Hyvinvointipalvelut

Sosiaali- ja terveystalvet, perus- ja ammatillinen koulutus, useita muita julkisia ja yksityisiä palveluja

2004 ■ LIIKEVAIHTO 521 M€
■ **TYÖLLISET 67 000** sekä yksityiset että julkiset palvelut
■ **TOIMIPAIKKOJA 1 331** joulukuu 2004

■■■ Hyvinvointipalveluissa on jatkunut tasainen kasvu vuodesta 1996 lähtien. Tammi-maaliskuussa 2005 kasvua kertyi 3,2 prosenttia edellisvuoden vastin neljännekseen verrattuna.

Myös hyvinvointipalvelujen palkkasumma on kehittynyt tasaisesti.

Alan työllisten määrä on kasvanut vuoden 2004 aikana. Työttömien määrä on laskenut tasaisesti koko 2000-luvun ajan.

Hyvinvointipalvelut ja liike-elämän palvelut toimialoilla työskentelee lähes puolet pirkanmaalaista. Yksityisten toimijoiden osuuden palvelujen tuotannosta ennustetaan kasvavan seuraavat 10-15 vuotta. Yritysten tulonmuodostus tulevaisuudessa on pitkälti riippuvainen poliittisista päätöksistä.

Majoitus- ja ravitsemisala

2004 ■ LIIKEVAIHTO 395 M€
■ **TYÖLLISET 7 600**
■ **TOIMIPAIKKOJA 1 115** joulukuu 2004

■■■ Majoitus- ja ravitsemistoiminta on ainoa ei-metallisten mineraalituotteiden valmistus -toimialan ohessa, jossa liikevaihto on laskenut vuoden 2005 ensimmäisellä neljänneksellä. Vuoden 2004 viimeisen neljänneksen 5,2 prosentin liikevaihdon kasvu muuttui 0,2 prosentin laskuksi. Alkoholiveron alentumisen seurauksena alkoholijuomien ravintolamyynänti on vähentynyt.

Majoitus- ja ravitsemistoiminnassa palkkasumma kasvoi 4,5 prosenttia vuoden 2005 ensimmäisellä neljänneksellä.

Alan työllisten määrä kasvoi voimakkaasti vuoden 2004 loppu, sanoin avointen työpaikkojen määrä.

Hotelliyöpymiset ovat lisääntyneet Pirkanmaalla Tampere-Pirkkalan lentokentän matkustajamäärien kasvun myötä.

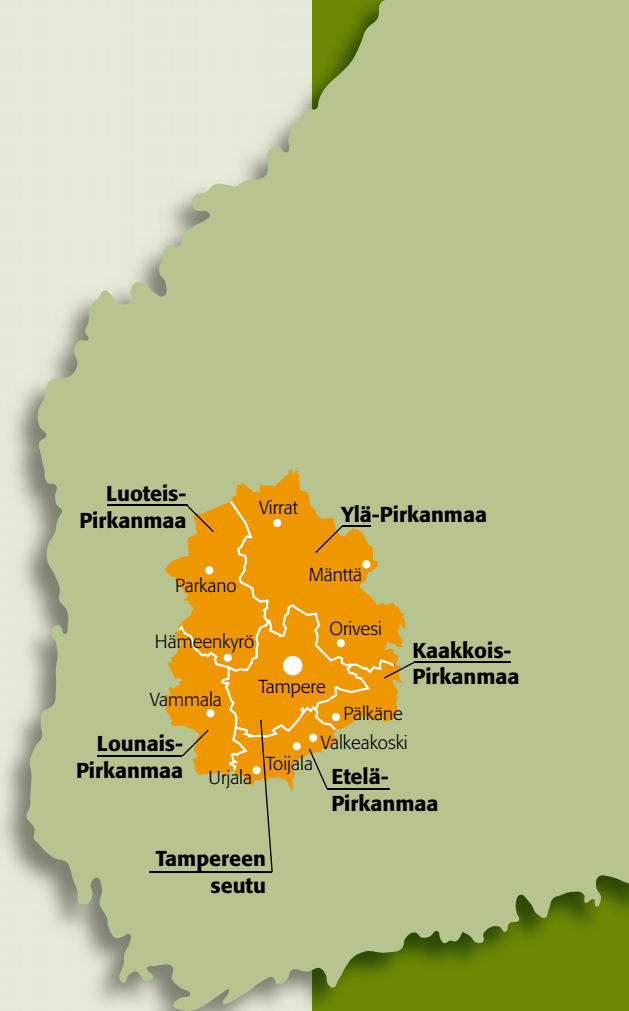
Pirkanmaan erityispiirteet ja seutukuntien menestystekijät

■■■ Tampere muodostaa yhden Suomen merkittävistä kasvukeskuksista. Tämä on seurausta muun muassa hyvästä koulutustarjonnasta sekä yrityksille ja niiden henkilöstölle suunnatuista palveluista.

Keskeisiä tekijöitä yritysten osamiseen perustuvalla kehityksellä ovat yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tutkimus- ja koulutustoiminta sekä alueella toimivat useat tutkimus- ja kehitysorganisaatiot, kuten VTT ja eri instituutit. Lisäksi Pirkanmaalla toimii merkittäviä veturiyrityksiä, joiden kasvu ja kehittyminen edistävät alueen muidenkin yritysten kansainvälistymistä ja siihen liittyvää osaamista.

Osana Pirkanmaan teknologiastrategiaa jokaiselle seutukunnalle määriteltiin panostuskohteet eli seutukuntien taloudelliselle kehitykselle merkityksellisimmät toimialat. Määrittelyn tekivät syksyllä 2003 yhteistyönä kukin seutukunnan yritysten, elinkeinoelämän ja kuntien edustajat.

Panostuskohteiden kehittämisen tärkeitä osa-alueita ovat koulutus ja verkostoituminen. Tulevaa kehitystä tuetaan muun muassa rahoittamalla panostuskohteiden vahvistumiseen tärkeitä, yritysten tai yritysryhmien hankkeita.

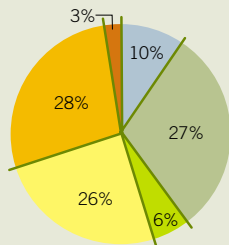
- Alkutuotanto
- Yksityiset palvelut
- Teollisuus
- Julkiset palvelut
- Rakentaminen
- Tuntematon

Luoteis-Pirkanmaa

arvonlisäys/asukas 17 684 € 2003
asukkaita 29 567 30.6.2004
työllisyysaste 62,4 % 2002
työttömyysaste 10,2 % 31.8.2005

Panoskohteet

- metalliala
- puun jatkojalostus
- logistiikka
- elektroniikka

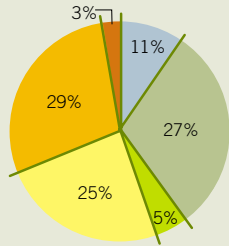
Työpaikat 31.12.2003

Lounais-Pirkanmaa

arvonlisäys/asukas 15 088 € 2003
asukkaita 24 542 30.6.2004
työllisyysaste 63,7 % 2002
työttömyysaste 9,0 % 31.8.2005

Panoskohteet

- metalliala
- sisustusala
- kumi- ja muoviala
- laukku- ja piennahkatavara-ala

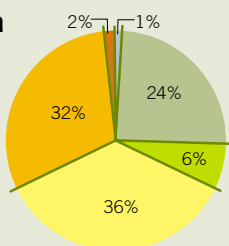
Työpaikat 31.12.2003

Tampereen seutukunta

arvonlisäys/asukas 25 769 € 2003
asukkaita 311 005 30.6.2004
työllisyysaste 65,3 % 2002
työttömyysaste 11,5 % 31.8.2005

Panoskohteet

- koneenrakennus ja automaatio
- informaatio- ja kommunikaatioteknologia
- viestintä- ja mediapalvelut
- terveysteknologia
- osaamisintensiiviset yrityspalvelut
- kokous- ja kongressimatkalu

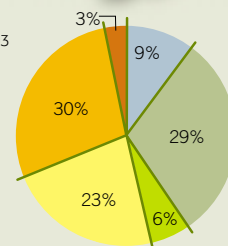
Työpaikat 31.12.2003

Ylä-Pirkanmaa

arvonlisäys/asukas 16 149 € 2003
asukkaita 41 279 30.6.2004
työllisyysaste 60,7% 2002
työttömyysaste 11,8 % 31.8.2005

Panoskohteet

- muoviala
- kierrätys, esimerkiksi uusiomateriaalien jalostus
- puuala, esimerkiksi bioenergiantuotanto
- hyvinvointipalvelut
- metalliala
- informaatioteknologia

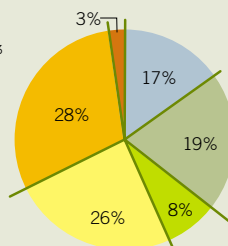
Työpaikat 31.12.2003

Kaakkois-Pirkanmaa

arvonlisäys/asukas 16 315 € 2003
asukkaita 10 093 30.6.2004
työllisyysaste 66,1 % 2002
työttömyysaste 7,3 % 31.8.2005

Panoskohteet

- pienyritystoiminta
- tekstiiliala
- metalliala
- muoviala

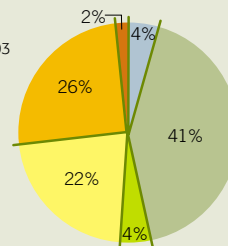
Työpaikat 31.12.2003

Etelä-Pirkanmaa

arvonlisäys/asukas 19 898 € 2003
asukkaita 42 380 30.6.2004
työllisyysaste 64,5 % 2002
työttömyysaste 12,9 % 31.8.2005

Panoskohteet

- automaatio
- kansainvälinen kauppa

Työpaikat 31.12.2003

Yksityiskohtaisempia tietoja ja kaikkien toimialojen tilastokuvaajat julkaisijoiden verkkosivuilla.

- www.te-keskus.fi/pirkanmaa
- www.tampereenkauppakamari.fi
- www.tamperebusiness.com